

VUELTA A ESPAÑA

Eerder verschenen van Mart Smeets:

<i>Rugnummers en ingevette benen</i>	<i>Wereldtour</i>
<i>Stoempen, snot en sterven</i>	<i>Helder</i>
<i>Net echte mensen</i>	<i>Vuur</i>
<i>Kopmannen en waterdragers</i>	<i>Sportzomerdagboek</i>
<i>Het Dream Team</i>	<i>Het laatste geel</i>
<i>Behoorlijk getikt</i>	<i>Passie</i>
<i>Door naar de volgende ronde</i>	<i>De afrekening</i>
<i>Stukken beter</i>	<i>Top</i>
<i>Overleven</i>	<i>De Lance-factor</i>
<i>Hoezo bezeten?</i>	<i>Prettig verslaafd</i>
<i>Opgeruimd</i>	<i>Rond de 40</i>
<i>De kopgroep</i>	<i>Dagboek van een sportgek</i>
<i>Veelbesproken</i>	<i>Gepakt</i>
<i>Een lange ontsnapping</i>	<i>Niets is wat het lijkt</i>
<i>Een brok in de keel</i>	<i>Commentator</i>
<i>Ik was nooit in Nagano</i>	<i>Thuis in de Tour</i>
<i>Murfreesboro Blues</i>	<i>Verhaal halen</i>
<i>Prikkels</i>	<i>For the record</i>
<i>Oranje boven!</i>	<i>Aan de meet</i>
<i>Netwerk</i>	<i>Nostalgie</i>
<i>Kriebels</i>	<i>Mijn Amerika</i>
<i>Dertig</i>	<i>Afzien</i>
<i>Bruisend</i>	<i>Het spel</i>
<i>100 mannen</i>	<i>De Tour van '80 uitgebreide editie</i>
<i>Sterren</i>	<i>Stille sport</i>
<i>Spelen</i>	<i>O Canada</i>
<i>Zomeravondvertellingen</i>	<i>Doorstart</i>
<i>Op koers</i>	<i>Rood-wit-blauw in de Tour</i>
<i>In Amerika</i>	<i>Gevoelige snaren</i>
<i>De Tour van '80</i>	<i>De Grote Vier</i>
<i>Retro</i>	<i>De Tour van '56</i>
<i>Geel</i>	<i>Giro d'Italia</i>

DE GROTE RONDES 2

VUELTA A

ESPAÑA

MART SMEETS

INHOUD

Een ronde in het Spanje van Franco	7
Sport in Spanje	14
Baskenland	17
De winnaars van de Vuelta a España	23
De Vuelta in vogelvlucht: 1935-2025	25
Bernardo Ruiz (1925-2025)	84
De twee eerste Nederlanders (1935)	88
Jan Lambrichs (1915-1990)	94
Uit het dagboek van Martin Duyzings	97
Spaanse Brabanders	102
Nederlandse renners in de Vuelta	107
1967 en 1979: de zeges van Jan Janssen en Joop Zoetemelk	155
‘Toen Joop won was er bijna geen Nederlandse journalist in Madrid’	166
Het bijna faillissement	171
De mythische bergen van de Vuelta	175
De Côte de Relus	186
Heddie Nieuwdorp	187
Spaanse renners van naam en faam	191
Julián Berrendero (1912-1995)	192
Delio Rodríguez (1916-1994)	197
Jesús Loroño (1926-1998)	200
Miguel Poblet (1928-2013)	207
Federico Bahamontes (1928-2023)	210
Marino Lejarreta (1957)	218
Pedro Delgado (1960)	221
Miguel Induráin (1964)	224
Abraham Olano (1970)	231
José María Jiménez (1971-2003)	235
Roberto Heras (1974)	239
Óscar Freire (1976)	242

© 2026 Mart Smeets

Alle rechten voorbehouden

Omslag en binnenwerk: Peter van den Berg, www.Dyman.nl

Omslagfoto: Vuelta 2025, slotetappe 21 van Alalpardo naar Madrid over 108 km, die werd afgebroken en officieel geannuleerd wegens pro-Palestijnse protesten op het parcours. Jonas Vingegaard en Team Visma-Lease a Bike

© Foto Luis Angel Gomez/Cor Vos

De foto's in het boek zijn, tenzij anders vermeld, afkomstig van Wikipedia, Wikimedia, het Nationaal Archief of historische wiewerarchieven

NUR 480: wielersport

ISBN 9789462973824

www.uitgeverijdekring.nl/vuelta-a-espana

Joaquim Rodríguez (1979)	248
Alejandro Valverde (1980)	253
Alberto Contador (1982)	259
Spaanse wielertaal	267
Net te kort	268
Vuelta-records	269
Mathieu Hermans (1963)	272
Erwin Nijboer (1964)	280
La Última página	286
Bronnen	288

EEN RONDE IN HET SPANJE VAN FRANCO

De Giro d'Italia, de Tour de France en de Vuelta a España – in volgorde van het kalenderjaar – zijn de drie grote internationale wielerveden die drie weken duren, zo'n 190 deelnemers hebben, vrijwel overal op tv te zien zijn en tegenwoordig voor vol worden aangezien.

De chronologische volgorde was anders. In Frankrijk bedacht Henri Desgrange, hoofdredacteur van *L'Auto*, de Tour de France en liet die in 1903 voor het eerst verrijden. In Italië wilde *La Gazzetta dello Sport* de concurrent *Corriere della Sera* voor zijn. Met donaties uit heel Italië voor de organisatiekosten en prijzengeld van het casino in San Remo lukte dat: in 1909 lanceerde de krantenman Armando Cougnet de Giro d'Italia.

Spanje volgde veel later: de eerste Vuelta werd pas verreden in 1935. Het idee om ook in dit zuidelijke land een grote nationale ronde te verrijden kwam uit de koker van ex-wielrenner en wielerverlaggever Clemente López Dóriga, die zijn directeur Juan Pujol van het Spaanse avondblad *Informaciones* overtuigde om van zijn krant net zoiets te maken als *L'Auto* en *La Gazzetta dello Sport*, de kranten achter de Tour en de Giro. Als voormalig renner wist López Dóriga wat wielrennen was en wat er nodig was om een meerweekse race te organiseren.

Spanje was niet lang daarvoor zonder koningshuis komen te zitten: in april 1931 had koning Alfonso XIII, na een overweldigende republikeinse verkiezingsoverwinning en te midden van sociale onrust, het land verlaten zonder formeel afstand te doen van de troon, waarna de Tweede Spaanse Republiek was uitgeroepen.

Spanje was in de jaren dertig van de vorige eeuw een arm land, zonder een behoorlijk wegennet, zonder krachtig centraal gezag,

met delen van het land die graag onafhankelijk wilden worden (Catalonië en Baskenland) en met allerlei organisaties die elkaar bestreden als het ging om kerk, politiek en sociaal leven: republikeinen, anarchisten, socialisten, communisten, fascistten, ultra-liberalen, strak kerkelijken en felle antiklerikalen.

Machthebbers destijds waren de hoogste kerkvaders, grootgrondbezitters, de opkomende socialisten, de gevestigde orde van liberalen, de nieuwe republikeinen, en vertegenwoordigers van diverse afscheidingspartijen in het gehele land. In het midden van het decennium werd er al gesproken over een naderende burgeroorlog.

In dit politiek instabiele land startte desondanks in 1935 een grote, echte wielkoers. Er was weinig kennis van zaken, weinig geld ook, maar wel veel enthousiasme bij de mensen die de rittenkoers organiseerden. Bovengenoemde Pujol was een overtuigd fascist, maar daar werd hij nooit op aangesproken. Als directeur van *Informaciones* maakte hij zijn krant al vroeg in de jaren dertig tot het belangrijkste pro-nazi medium van Spanje; de krant publiceerde zelfs artikelen die rechtstreeks uit Duitsland werden aangeleverd, waaronder een stuk van Hitler zelf. Pujol geloofde in een stevige rechtse politiek met veel nationale liefde voor het moederland Spanje.

Pujol verloor zijn directeurschap van *Informaciones* al tijdens de burgeroorlog, toen de republikeinse regering hem dwong af te treden. Zijn opvolger Víctor de la Serna zette de pro-nazi koers voort en verdiepte die verder tijdens de Tweede Wereldoorlog. Na 1945 trok De la Serna zich terug vanwege zijn te nauwe banden met de As-mogendheden.

Voordat dat allemaal gebeurde werd in 1935 de eerste Vuelta gereden, met vijftig renners, onder wie twee Nederlanders: Marinus Valentijn en Gerrit van de Ruit, die ieder op eigen gelegenheid naar Madrid waren gereisd. Beiden reden de zware koers uit. Hun kopman, de Belg Gustaaf Deloor, greep de winst, vóór de beste Spaanse renner uit die tijd, Mariano Cañardo. Belgen en Nederlanders vormden toen samen één ploeg. Maar dat is een verhaal apart.

Was wielrennen een min of meer bij het volk bekende sport in

Spanje? Nee, niet echt. Voetbal was sport nummer één en zou dat altijd blijven; wielersucces was een kwestie van eenlingen die leuk presteerden, maar die nauwelijks buiten Spanje in grote wedstrijden wilden of konden opstappen.

In 1936 werd de tweede Vuelta gereden en opnieuw door Deloor gewonnen. Kort daarna brak de Spaanse Burgeroorlog uit. Franco stelde zich aan het hoofd van de nationalistische beweging, steunend op ideeën die hij ontleende aan het Duitsland van Hitler, en er was geen ruimte meer om met een internationaal peloton door het land te gaan rijden. Van 1937 tot en met 1940 werd de Vuelta niet verreden. Wielrennen bleef echter ook in die moeilijke jaren een belangrijke sport in Baskenland en in de omgeving van Barcelona.

Met steun van nationalistische en christelijke propaganda en met de hulp van nazi-Duitsland en fascistisch Italië won Franco in 1939 de burgeroorlog en werd hij voor bijna 36 jaar de leider van Spanje. Wielrennen werd op een laag pitje gezet; de beste renners gingen rijden voor buitenlandse sponsors. Toch werd de Vuelta in 1941 en 1942 weer verreden, zij het met een vrijwel uitsluitend Spaans peloton. De Tweede Wereldoorlog maakte ook daaraan een einde: in 1943 en 1944 werd er niet gereden.

Na de capitulatie van Duitsland hervatte de Vuelta in 1945. In 1949 ging de ronde niet door, maar van 1945 tot 1948 en in 1950 werd er wel gereden. De organisatie kwam nu in handen van het Madrileense dagblad *Ya*. Clemente López Dóriga, de ex-renner en journalist die de Vuelta mede had opgericht, bleef daarbij de drijvende kracht. Van 1951 tot en met 1954 werd de ronde niet gehouden. In 1955 nam de Bilbaose krant *El Correo Español-El Pueblo Vasco* het stokje over, en sindsdien verscheen de Vuelta jaarlijks ononderbroken op de kalender. Vanaf 1979 werd het bedrijf Unipublic de organisator.

Ik weet niet hoe het met u is, lezer, maar ik wist niet meer precies wanneer en hoe Franco's heerschappij ten einde kwam. Niet opgelet op school, of had ik de banken van de 2e OHS in Amsterdam

al verlaten? Was Franco werkelijk zó lang aan het bewind gebleven? Opzoeken dus maar: Franco regeerde Spanje als dictator van 1939 tot zijn dood in 1975. Hij vestigde een autoritaire eenheidspartij, herstelde de invloed van de rooms-katholieke kerk, verbood iedere vorm van oppositie en leidde het land door een periode van internationale isolatie, waarna Spanje onder koning Juan Carlos I langzaam overging naar een democratie.

Het verbaasde me dat datzelfde Spanje, terwijl Franco nog steeds aan de macht was, in de jaren zestig al trossen Britse, Duitse en Nederlandse toeristen naar zijn stranden trok: badgasten die overdag gingen liggen 'bakken' en 's avonds gingen drinken en feesten, zonder zich veel aan te trekken van wie het land bestuurde.

En ik besepte dat ik bij mijn eerste wielreportages, tijdens de wereldkampioenschappen van 1973 – de baanwedstrijden in San Sebastián en de wegwedstrijden in Barcelona waar Gimondi de sprint won – dus in 'het Spanje van Franco' aan het werk was geweest voor de NOS. Van San Sebastián herinner ik me wel dat ik op een ochtend bij het oversteken van een brede boulevard door het rode stoplicht liep en direct aangehouden werd door twee politiemensen, die me tot buiten de stad reden in hun boevenauto, me lieten uitstappen en zoiets zeiden als: 'Als je zo graag wil lopen, kan je nu je gang gaan.' Het leuke van dit verhaal is dat ik een minuut later een taxi kon aanhouden...

Generaal Franco streefde naar economische modernisering en zocht al snel vriendschap met de Verenigde Staten, die hij ook kreeg. Hij was echter ook de staatsman onder wiens bewind naar schatting tussen de 100.000 en 120.000 mensen om het leven kwamen door politieke repressie, vrijwel altijd zonder rechtsgang: soms op straat neergeschoten, opgehangen of op andere wijze om het leven gebracht. Franco was desalniettemin een leider waar ook miljoenen Spanjaarden achter stonden.

Het democratische Spanje zoals wij het nu kennen, is in feite een zeer jonge staat. Het geeft een merkwaardig gevoel dat de Vuelta vanaf 1955 jaarlijks werd verreden in een land onder Franco's dicta-

tuur, terwijl de internationale sportwereld daar nauwelijks moeite mee leek te hebben. Spaanse badplaatsen trokken massaal buitenlandse toeristen, Real Madrid domineerde het Europese clubvoetbal en Spaanse wielrenners als de sprinter Miguel Poblet en de klimmer Federico Bahamontes (winnaar van de Tour de France in 1959) verwierven wereldfaam. Niemand leek zich af te vragen onder welk regime dat allemaal plaatsvond. Terzijde: Poblet en Bahamontes reden vrijwel hun hele profbestaan voor buitenlandse sponsors, zoals meerdere halve en hele Spaanse toppers destijds.

Ook herinner ik me dat ik aan het einde van de jaren zestig met het basketbalteam van Levi's Flamingo's uit Haarlem in Spanje ging spelen voor de Europacup. Wij wonnen in Madrid van Real Madrid, een prestatie waar we destijds enorm trots op waren. Levi's was een van de drie ploegen die het machtige en rijke Real in die jaren wisten te kloppen. Niemand zette toen vraagtekens bij Franco's Spanje.

Tijdens mijn rondreizen door Spanje volgde ik de Vuelta en waardeerde ik het rijden van René Pijnen, Gerben Karstens, Jan Janssen en Joop Zoetemelk. Ik herinner me ook dat je in Spanje vrij luxe, halfhoge dunne sokken kon kopen die je in Noord-Europa nergens tegenkwam. Maar hoe de Vuelta mij persoonlijk ook aansprak, in Nederland bleef de ronde nauwelijks bekend, ook al behaalden Jan Janssen en Joop Zoetemelk er allebei de eindzege.

*De start van de Vuelta 1935 in Madrid (op de achtergrond het treinstation)
met 50 renners, van wie er 29 de loodzware koers zouden uitrijden*